

Paghahambing ga Wikang Sinama ng mga Badjao sa Wikang Filipino at Ingles sa Konstektong Ponolohiya, Morpholohiya at Sintaksis

NECITA B. TAYONG

necitayong8@gmail.com

Zamboanga City State Polytechnic College
RT Lim Boulevard Baliwasan Zamboanga City

ABSTRAK

Ang pag-aaral na ito ay isang ponolohikal, morpolohikal at sintaksis na pagsusuri sa wikang Sinama – Badjao na inihambing sa wikang Filipino at Ingles. Naglalayong masagot ng pag-aaral na ito ang mga tiyak na katanungan: Ano ang istruktura ng ponolohiya ng wikang Sinama- Badjao ayon sa paraan ng artikulasyon at punto artikulasyon? Ano ang istruktura ng morpolohiya ng wikang Sinama-Badjao ayon sa paglalapi, pag-uulit at pagtatambal? Ano ang istruktura ng sintaksis ng wikang Sinama- Badjao ayon sa mga tuntunin sa pagpaparilala at mga tuntuning transpormasyunal: payak “simplex, pang- ugnay, sugnay na kondisyunal, pang-abay na pananggi, pananong at hugnayan/relatibisasyon. Ano ang pagkakaiba at pagkakatulad sa ponolohiya morpolohiya at sintaks ng wikang Sinama-Badjao sa Ingles at Filipino? Anong desinyong pang-kurikulum ang maaaring iplano para sa pang-unawa sa pangkat –etnikong Sinama- Badjao? Kwalitatibong pamamaraan ng ginamit na metodolohiya sa pag-aaral na ito na may disenyong pagsusuri sa phenomenology ng wika dahil sinuri ang mga ponema, morpema ng wikang Ingles at Filipino. Ang pag-aaral sa istruktura ng

wikang Sinama ay pagtutuunan ng fukos sa konteksto ng kultura ng kapaligiran ng pangkat etnikong ito. Mula sa sa natuklasan ng mananaliksik sa pag-aaral na ito, binuo ang mga sumusunod na konklusyon: Ang istruktura ng ponolohiya ng wikang Sinama –Badjao ay halos katulad sa istruktura ng wikang Filipino. Na nahahati sa patinig at katinig. May limang (5) patinig at labing-anim ang katinig sa wikang Sinama-Badjao. Ang istruktura ng morpolohiya ng wikang Sinama-Badjao ayon sa paglalapi ay katulad din ng sa wikang Sinama ay magkatulad sa wikang Filipino na binuo ng pagsasama ng di –malayang morpema at malayang morpema.

Susi ng Salita— Sinama,Badjao Sa Wikang Filipino, Ingles

ABSTRACT

This study is a phonologic, morphological and syntax analysis in the Sinama - Badjao language compared to Filipino and English. This study aims to answer specific questions: What is the structure of phonology of Sinama-Badjao according to the method of articulation and point articulation? What is the structure of the Sinama-Badjao morphology by fiscal, repetition and synthesis? What is the syntax structure of the Sinama-Badjao language according to the terms of identification and transactional rules: simple “simplex, interrelated, conditional clause, adverb, question and relationship/relativization. What is differences and similarities in phonological morphology and Sinama-Badjao syntax in English and Filipino? What curriculum decision can be planned for the understanding of the Sinama-Badjao group? Qualitative methodology of this methodology used in this study with a design analysis of language phenomenology due to the examination of phonemees, English and Filipino morphemes. The study of the Sinama language structure is the focus of the fukos in the context of the cultural environment of this ethnic group. From the findings of this researcher, the following conclusions have been drawn: The Sinama -Badjao language phonology structure is very similar to the structure of the Filipino language. Divided into vowels and consonants. There are five (5) vowels and sixteen consonants in Sinama-Badjao. The structure of the Sinama-Badjao language morphology is likewise similar to the Sinama language similar to the Filipino language developed by the inclusion of free morphemes and independent morphemes.

Keywords – Sinama, Badjao In Filipino, English

INTORDUKSYON

Ang mga wika ng Pilipinas ay naging paksa na malawakang mga pagsusuri at imbestigasyong panlinggwistika ng mga linggwista, antropologo, edukador at mga opisyal ng pamahalaan. Ang mga pag-aaral na ito ay nakalikha ng mga diksyunaryo, sa lahat ng mga pangunahing wika. Malaking panahon din ang inialay sa pagsusuri sa relasyon ng mga wika at diyalekto ng Pilipinas kaya may mga gawaing iskorli na ang nabuo sa mga paksang ponolohiya , morpolohiya at sintaksis.

Marami-rami ding pag-aaral ang isinagawa sa etnikong pangkat ng Sinama – Badjao dahil kinakatawan nila ang naiibang minoritya at matatagpuan sa maliliit na pamayanan sa buong kapuluan. (Peterson1974)

Ang mga Sinama-Badjao ay nahahati sa tatlong dibisyon: Abaknon, Yakan at Sulu-Borneo, na may limang wika_ Jama , Mapun, Panguntaran, Sama , Sama Balangingi, Siasi Sama at Sibutu. Ang wikang Sinama- Badjao ay dapat pagyamanin at pag-ukulan ng pansin para sa madaliang pag-unawa at pagpapahalaga sa pangkat etnikong Muslim (Rubrico 1997).

Matatagpuan ang pangkat etnikong ito sa karagatan ng Sulu, Mindanao, North Borneo at Sulawesi. Ang Badjao Laut at Sama Delaut ay mga laking dagat. Lahat ay nagsasalita ng wika ng Samal at na may ilang baryasyon sa diyalekto, lalo na ang nakatira sa kanlurang babayin ng lungsod ng Zamboanga hanggang Sulu-Tawi-tawi at hilagang Borneo. Ang populasyon ng Badjao ay maaring ikategorya sa geograpikal na lawak na kanilang tinitirhan.

Dahil ang mga Sama o Badjao ay nakatira sa malawak na karagatan nabuo ang isang naibang kultura na inangkop sa kanilang kapaligiran. Ang pagkakaiba sa mga Samal at mga Badjao ay artipisyal at hindi tiyak. Inaasahan na ang tinaguriang mga Samal at Badjao ay nagmula sa parehong pangkat etnilingwistika kagaya ng Sama ngunit bawat pangkat ay may nabuong ibang kultura at lipunan. (Jun 1996)

Ang mga Badjao at tinagurian ding “the Philippines Sea Sypsies” na matiwasay na nakatira sa mga vinta na nagsisilbing tahanan at transportasyon lumilipat sa iba’t ibang lugar sa paghahanap ng pagkain at mapagkitaan. Sila’y mga ekspertong maninisid at mangingisda na nananalig lamang sa kanilang karanasan sa ikaunlad ng kabuhayan. Naninirahan sila sa mga tabi ng baybayin sa mga ‘ coral reef’ at baybayin. Nananatili silang mahirap at ‘marginalized’ kinukutya at may nabuong diskriminasyon sa kanila at sa iba pang “indigenous people “sa Mindanao. Ang mga iba ay lumipat na malayo sa kanilang *Comfort Zone*. Ang karagatan ng

Zamboanga Peninsula, Sulu at Tawi-tawi upang mapadpad sa kalakhang Maynila at iba pang maunlad na lugar. Kahirapan at ang sosyal na pagkakaiba nila ang naghihiwalay sa kanila bilang Samal na nakatira sa dagat sa pangkat ng Samal na nakatira sa lupa. Pareho ang mga pangkat ng wikang sinasalita na may kaunting pagkakaiba lamang sa baryasyon sa diyalekto. Lahat ay nagsasalita ng wikang Siam a wikang Sinama. Sinasabi at nasusulat na nababasa ng mga badjao ang langit at alon ngunit hindi sila marunong sumusulat at bumasa. Ayon kay Bolida (2007) Philippines Daily Inquirer:

LAYUNIN NG PAG-AARAL

Ang pag-aaral na ito ay isang ponolohikal, morpolohikal at sintaksis na pagsusuri sa wikang Sinama – Badjao na inihambing sa wikang Filipino at Ingles. Naglalayong masagot ng pag-aaral na ito ang mga tiyak na katanungan:

1. Ano ang istruktura ng ponolohiya ng wikang Sinama- Badjao ayon sa paraan ng artikulasyon at punto ng artikulasyon?
2. Ano ang istruktura ng morpolohiya ng wikang Sinama-Badjao ayon sa paglalapi, pag-uulit at pagtatambal?
3. Ano ang istruktura ng sintaksis ng wikang Sinama- Badjao ayon sa mga tuntunin sa pagpaparilala at mga tuntuning transpormasyunal: payak “simplex, pang-ugnay, sugnay na kondisyunal , pang-abay na pananggi, pananong at hugnayan/relatibisasyon.
4. Ano ang pagkakaiba at pagkakatulad sa ponolohiya, morpolohiya at sintaks ng wikang Sinama-Badjao sa Ingles at Filipino?
5. Anong desinyong pang-kurikulum ang maaaring iplano para sa pang-unawa sa pangkat –etnikong Sinama- Badjao?

METODOLOHIYA

Kwalitatibong pamamaraan ng ginamit na metodolohiya sa pag-aaral na ito na may disenyong pagsusuri sa phenomenology ng wikang dahil sinuri ang mga ponema, morpema ng wikang Ingles at Filipino. Ang pag-aaral sa istruktura ng wikang Sinama ay pagtutuunan ng fukos sa konteksto ng kultura ng kapaligiran ng pangkat etnikong ito. Pinag-aralan ang linggwistik istruktyur ng wikang Sinam-Badjao.

Limang (5) tao na Sinama Badjao ang informant ng pag-aaral na ito pinili sa pamamaraang purposive sampling dahil ang mga Badjao na ito ay matatagpuan

sa Badjao Village Barangay ng Sinunuc , isang barangay sa tabi ng dalampasigan sa bahaging Timug kanlurang Mindanao at nakaharap sa Basilan Strait. Ang mga Badjao na pinili ay may edad 40-60 at matagal nang naninirahan sa lungsod ng Zamboanga.

MGA NATUKLASAN

1. Ano ang istruktura ng ponolohiya ng wikang Sinama- Badjao ayon sa punto ng artikulasyon at paraan ng artikulasyon?

Talahanayan 1. Mga Salitang may Paglalapi sa wikang Sinama Badjao at Salin sa Filipino at Ingles

Kalahok	Pangalan	Salitang Sinama	Salin sa Filipino	Salin sa Ingles
1	Sabaya Aga	<u>P</u> inangiram <u>a</u> nakan <u>m</u> agbissara <u>m</u> aghining <u>p</u> ag-usapan	Ipinaglihi Ipinanganak Magulo Magsalita hanapbuhay	'concieved' 'was born' 'how to speak' 'to make a living
2	Juratul L. Maljante	<u>p</u> ang-enrol kabaya-baya <u>m</u> agtagalog <u>d</u> inagangon	Makapag-aral Nangyari Magtagalog ibebenta	' to study' 'happened' 'speak tagalog' 'to sell
3	Raya M. Maljantel	<u>m</u> aglabat Agbutas <u>M</u> akadangon	?habambuhay nagkahiwalay magbenta	'forever' 'separated' 'to sell'
4	Tudjabara J. Anivoi	Atauh <u>P</u> aggastos <u>A</u> hiya	Marunong Paggastos lumaki	'to know' 'express' 'grew'
5	Sugailla Tahaji	<u>A</u> ngalenta <u>T</u> angbus <u>P</u> asalig?	Lumipat nagtapos lumaki	'transfer' 'finished' 'grew'

Makikita sa talahanayan 1 na sa wikang Sinama-Badjao ang mga salita ay nahahati sa malayang morpema na tinatawag na salitang-ugat at di-malayang morpema na tinatawag na panlapi. May mga salitang maaring bigkasing mag-isa at di laging nakadikit sa iba pang morpema. Tinatawag na mga, malayang morpema ang mga salitang Sin-aglahat-passal, Fil-dahil, Ing-because; Sin-mataah, Fil-magulang, Ing-'parents';Sin-maituh Fil-dito, Ing-'here'; Sin-tepoh, Fil-banig, Ing-'mat';Sin-iskul, Fil-aral, Ing-'study';

May mga morpema ding tinatawag na di-malaya dahil laging nakakabit sa ibang morpema. Tinatawag na ‘affix’ o panlapi ang mga morpemang nakakabit sa malayang morpema. Sa wikang sinama ang mga panlapi at salitang-ugat ay makikita sa mga sumusunod: Sin-in+ aniram= pinangiram , Fil-ipinaglihi, Ing-‘conceived’; Sin-mag+bissara=magbissara, Fil-magsalita, Ing.’to talk’; Sin-anak+an=anakan, Fil-anak, Ing-‘child’; Sin-ka+baya-baya, Fil-nangyari, Ing’happened’; Sin-in+dagangon=dinagangon, Fil-ibebenta, Ing-‘to sell’; Sin-mag+lahat=maglahat, Fil-habambuhay, Ing-‘forever’; Sin-pag+usaha=pag-usaha, Fil-hanapbuhay, Ing’occupation’; Sin-ta+sabut=tasabut, Fil-makaintindi, Ing’to understand. ; Sin-ma+ituh=maituh, Fil-dito, Ing.’here’

Talahanayan 2. Mga Salitang Pag-uulit sa Wikang Sinama-Badjao at Ingles

Sinama Badjao	Filipino	Ingles
Dahu-dahu	panahon	Time but used as long before
Diki--diki		

Batay sa mga salitang may pag-uulit, makikita sa talahanayan 2 sa halos lahat ng mga kalahok ang pag-uulit nang buo sa mga salita . Sa unang kalahok ang salitang Sin-tatauh, Fil-marunong, Ing-‘know a little’; ay may pag-uulit sa unang pantig ng salitang-ugat, Sa ikalawang kalahok ay may pag-uulit sa buong salita at may kasamang panlapi o di-malayang morpema sa salitang Sin-kabaya-baya, Fil-nangyari, Ing-it happened’. Magkatulad lang ang mga halimbawa ng salitang may pag-uulit sa iba pang mga kalahok dahil sa limitadong mga datos.

Talahanayan 3. Mga Salitang Tambalan Sa Wikang Sinama-Badjao at salin sa Filipino at Ingles

kalahok	Salita	Mga salitang pinagtatambal	Filipino	Ingles
Salaya A. Aga	magtaihanak	Magtaih+anak	magkapamilya	‘family
Juratul L. Maljanti	duisab	Andu+isab	naman	‘also
Raja M. Maljanti	duisab	(pareho)		
Tudjahara J. Amioni	danyuius	Dam+putus	Bawat supot	“used os for every bag’

Makikita sa talahanayan 3 ang mga salitang tambalan sa wikang Sinama-Badjao. Kaunti lamang ang mga salitang nakalap mula sa mga panayam. Mapapansin sa mga salita ang pagbabagong naganap sa pagsamasama ng salitang hin- Andu + isab , fil-naman , Ing-‘also’ . Dalawang salitang pinagsama ang Sin-magtaih+ anak na nagkaroon ng ikatlong kahulugan o”implied meaning”. Sa

Sinama ang magtaih ay may kahulugang buon sa Filipino at sa Ingles ay “whole’o intire’. Ang anak sa sa Filipino ay anak sa Ingles ‘child’. Nagkaroon ito ng kahulugang magkapamilya sa Filipino at ‘whole family ‘ sa Ingles.

Sa salitang Sinama- Badjao na damputus may pagsasam ng dalawang salita na tinatawag na tambalang di-ganap. Ang daw at putus ay pinasama at nagangahulugang bawat supot sa Filipino at ‘for ‘every bag’ sa Ingles.

Talahanayan 4. Komparatibong Analisis sa mga Salita ng wikang Sinama-Badjao, Filipino at Ingles

Sinama-Badjao	Filipino	Ingles
1. pinangiram	ipinaglihi	‘conceived’
2. dahu-dahu	una	‘first’
3. diki-diki	konti	‘a little’
4. asigpit	mahirap	‘difficult’
5. patennah	nakatira	‘lived/staying’
6. atauh	marunong	‘know’
7. akuh	ako	‘I’
8. matauh	magulang	‘parents’
9. magtaihanak	magkapamilya	‘family’
10. magbissara	magsalita	‘to speak’
11. magdongon	ibebenta	‘to sell’
12. ahap	mabuti	‘good’
13. ubus	pagkatapos	‘after’
14. tepoh	banig	‘mat’
15. passal	masaya	‘happy’
16. piituh	pumunta	‘went’
17. pag-iskul	pag-aral	‘for the studies’
18. ummul	edad	‘age’
19. tahun	taon	‘years’
20. maingga	saan	‘where’
21. paggastos	panggastos	‘for expenses’
22. kabaya-baya	nangyari	‘happened’
23. anakan	pinanganak	‘born’
24. inah	ina	‘mother’
25. tasabut	maintindihan	‘understand’

Talahanayan 5. Mga Parirala sa Wikang Sinama-Badjao at Salin sa Filipino at Ingles

Kalahok	Sinama	Filipino	Ingles
1	Simula akuh pingiram	Simula ng ipinaglihi ako	Since my mother conceive me
2	Ubus pagga magbunu mab Siasi	Tapos napakagulo sa Siasi	It was very clastic in Siasi
3	Paggaasigpit pag-usah pistu	Napakahirap ng buhay doon	Life was difficult there
	Dabu-dabu bay kami mah Jolo, solo, Siasi	Unang –una, doon kami sa Jolo, sulu. Siasi	First we stayed in Jolo, Sulu, Siasi
Kalahok 4	Inggaih arub atauh maghinsama Tagalog	Hindi ako marunong magsalita ng Tagalog	I don't know how to speak in Tagalog
	Hallom sin paggastos para maka-iskul	Walang perang panggastos para sila makapag-aral	Have no maney for expenses for their studies
Kalahok 5	Posal hallom akuh naka- iskul, ako imbal hahati kuh	Kasi hindi ako makapag-aral kaya hindi ako nakapag-aral kaya hindi ko maintindihan	I was not able to study because I can't understand

Talahanayan 6. Komparatibong Analisis sa mga Salita ng wikang Sinama-Badjao, Filipino at Ingles

Sinama-Badjao	Filipino	Ingles
1. . pinangiram	ipinaglihi	'conceived'
2. dahu-dahu	. una	'first'
3. diki-diki	. konti	'a little'
4. asigpit	mahirap	'difficult'
5. . patennah	nakatira	'lived/staying'
6. atauh	. marunong	'know'
7. . akuh	ako	'I'
8. matauh	magulang	'parents'
9. magtaihanak	magkapamilya	'family'
10 magbissara	magsalita	'to speak'
11. magdongon	ibebenta	'to sell'

12. ahap	mabuti	'good'
13. ubus	pagkatapos	'after'
14. . tepoh	banig	'mat'
15. passal	masaya	'happy'
16. piituh	pumunta	'went'
17. pag-iskul	pag-aral	'for the studies'
18. . ummul	edad	'age'
19. . tahun	taon	'years'
20. . maingga	saan	'where'
21. paggastos	panggastos	for expenses'
22. . kabaya-baya	nangyar	'happened'
23. anakan	pinanganak	'born'
24. . inah	ina	'mother'
25. . tasabut	maintindihan	'understand'

Talahanayan 6. Mungkahing Disenyong Pangkomunidad

Key result Area Strategy	Objective	Activities	Time Frame	Person involve	Budget	Success
1) Magbasa Kita	To teach children reading and writing	Teaching children basic skills in reading & writing	One week	Teachers student Teacher	sponsorship	School for children
2) Livelihood Training program (Community Participation)	To train residents on small scale business	Entrepreneurship development seminar	3 days	Community residents speakers and purok Zone/ leaders	20,000	
3) Leadership Training (shared values)	1. To enhance leadership skills on the leader and residents of the barangay	Personality Development Seminar	One week	Barangay officials speaker purok Zone/ leaders	25,000	Manifestation of respect of self and others
			One week	Barangay officials speaker purok Zone/ leaders	15,000	Know how to solve problems and successfully resolve conflict in the community using what has learned to earn a living
	2) To strengthen confidence and self-esteem of the participants.	Team building seminar				
	3) To identify skills of conflict resolution					

Leteracy Program(social Contact)	To develop knowledge and skills on the residents especially those who don't go to school	Remidial classes on basic subject	One month	Faculty residents and out of school youth	30,000	Leteracy
----------------------------------	--	-----------------------------------	-----------	---	--------	----------

Mula sa sa natuklasan ng mananaliksik sa pag-aaral na ito, binuo ang mga sumusunod na konklusyon:

Ang istruktura ng ponolohiya ng wikang Sinama –Badjao ay halos katulad sa istruktura ng wikang Filipino. Na nahahati sa patinig at katinig. May limang (5) patinig at labing-anim ang katinig sa wikang Sinama-Badjao. Ang istruktura ng morpolohiya ng wikang Sinama- Badjao ayon sa paglalapi ay katulad din ng sa wikang Sinama ay magkatulad sa wikang Filipino na binuo ng pagsasama ng di –malayang morpema at malayang morpema.

Sa pag-uulit ay ganoon din. Sa wikang Sinama ay may pag-uulit din ng unang pantig ng salitang-ugat tulad ng Sin-Tatauh, Fil. Marunong.

Ang pagtatambal sa wikang Sinama-Badjao. Kaunti lamang ang mga salitang nakalap mula sa mga panayam. Mapapansin sa mga salita ang pagbabagong naganap sa pagsamasama ng salitang hin- Andu + isab , fil-naman , Ing-‘also’ . Dalawang salitang pinagsama ang Sin-magtaih+ anak na nagkaroon ng ikatlong kahulugan o”implied meaning”.

BIBLIYOGRAFI

Bottignolo, B., (1998) *Celebrations With the Sun: An Overview of Religious Phenomena among the Badjaos*. Quezon City: Ateneo de Manila University Press.

Casino, Eric (1976). *The Jama Mapun: A Changing Samal Society in the Southern Philippines*

Casino, Eric et al. (1975). *Ethnic Groups of Insular Southeast Asia* Cruz, Leticia C. (1999). *Sama Badjao, Sama Bangingi, Sama Sibuco: A Description and Comparison*, Ateneo de Zamboanga

Gonzales, FSC Andrew and Ma. Corazon S Romero *The Manila Lingua Franca as the Tagalog of first and Second Generation Immigrants into Metro*

- Manila (Pilot Study) Philippines Journal of Linguistic, Linguistic Society of the Philippines 1993
- Jundam, Masbur Bin –Ghalib. Asaian Center Echnic Research Field Report (Series II) no.2 Asian Center University of the Philippines, Diliman, Quezon City 1983
- National Conference on the History and Culture of the Bajau. February 26-27, 2001. Culture and Peace Studies, 1, 1, June 2001.
- Nimmo, Hadji Arlo. (2001). MAGOSAHA: An Ethnography of Tawi-Tawi Sama Dilaut.
- Nimmo, H. A., (1972) The Sea People of Sulu: A study of Social Change in the Philippines. San Francisco: Chandler Publishing Company.
- Nimmo, H. A., (1994) Songs of Salanda and Other Stories of Sulu. Quezon City: Ateneo de Manila University Press.
- Paz, Consuelo ang Pag-aaral ng wika The University of the Philippines Press. Diliman Quezon City
- Philippines Daily Inquirer. April 1,2007
- Pennoyer, F. Douglas. Inate: The Hidden Negrito Language of Panay, Philippines. Philippines Journals of Linguistics. Vol. 18.& Vol. 19. 1986-1987
- Sather, C., (1997) The Bajao Laut: Adaptation, History, and Fate in a Maritime Fishing Society of South-Eastern Sabah. Oxford: Oxford University Press.
- Santiago, Alfonso O. at Tiangco, Norma G. (2003). Makabagong Balarilang Filipino. REX Book Store
- Teo, S. S., (1989) Lifestyles of the Badjaos. Manila: Centro Escolar University Research and Development Center.

Trick, Douglas. (1997). Equi-NP Deletion in Sama Southern. *Philippine Journal of Linguistics* 28:1-2 pp. 125-143

Warren, C., (1983) *Ideology, Identity and Change: The Experience of the Bajau Laut of East Malaysia*. James Cook University, Southeast Asian Monograph Series, No.14.

Yamamoto, H., (2002) "The Emergence of Bajau Identity in British North Borneo (Sabah)" *Southeast Asia: History and Culture*, 31, May 2002